

תנועת הישובים העירוניים החדשים

לכבוד
..... פנאָפּה (הרא) .....
..... קיָה אונלואָג .....
א.נ.,

הנדון: היטוב הקהילתי.

הגדרתה של צורת התיסבות חדשה המתיחסת ליטוב קטן ממדים ואשר ביסודו הוא בעל אופי עירוני (או פרברי), קבלה לאחרונה משמעות אקטואלית לגבי טורה של יטובים המצויים בתהליך הקמה או התארגנות. נזכיר מביניהם את אלון טבות בגוש עציון, הר גילה, היטוב המתוכנן עבור גרעין מערב סומרון בג"בל מוקטס, בני יהודה ברמת הגולן וכן היטובים עבור גרעין עופרה, בני מוטבי הפרוזדור וגרעין עובדי רפא"ל בצפון המבקשים להתישב באיזור טגב. כל אלו אינם עתידים להיות יטובים חקלאיים. הקמתם ללא קו מנחה עלולה להביא להווצרות מסגרות בלתי מבוקרות שבסופו של דבר תגרור יצורי נפל, עקב העדר עמוד סדרה המהווה בסיס לסלד. המסמך המצורף מהווה הצעה ראשונית למסגרת עבור היטובים אלו ורבים טבודאי יתווספו אליהם. טמח אני להביע את חודתי לפרופ" ילום רייכמן, המדען הראשי למסרד התחבורה, על עצותיו ועודדו לקדום הרעיון בכללו.

בברכה

עוזי גדור

תל אביב, 19.10.75.....

ידו השלטון המקומי בישראל
רחוב העמק 3, ת.ד. 10040

היישוב הקהילתי

תזכיר זה מתייחס לצורת התישבות חדשה. חשיבותה בהיותה משלבת מספר יתרונות העושים אותה

מעשית ובעלת פוטנציאל. המדובר בישובים שמאפייניהם העיקריים:

1. - הקף אוכלוסיה מוגבל - 250 עד 500 משפחות.
  2. - מבנה המתבסס על יחידות משפחתיות עצמאיות, בכלכלתן ענפי תעסוקתן ובעלות על נכסיהן.
  3. - קיום אגודה שיתופית בה חברים כלל התושבים ואשר עיסוקה בנוסף על מתן סירותים מוניציפליים, אף: - בהסבחת סירותים אלו בהתאם לרמה שתקבע ע"י התושבים.
  - בשמירה על אופי הישוב, בחינת תכניות פיסייות בתחום הבניה והפתוח, בחינת מועמדים לאיכלוס.
  - מתן סירותי עזר צרכניים ואף יצרניים.
  4. - ניהול חיי קהילה אינטנסיביים, בזכות הקפו של הישוב המאפשר מגע איטי בין תושביו ובזכות קריטריוני-יסוד אשר יאפשרו הוצרות גרעין מתישבים בעל תכונות משותפות ורצון להגיע לחיי קהילה פעילים.
- למעשה מדובר בישוב אשר יסודותיו אינם דוקא כלכליים (תכונה המאפיינת ישובים חקלאיים אחרים) אלא ארגוניים-חברתיים באמצעותם יושג אורח חיים בעל איכות.

הקף האוכלוסיה המוגבל ומשמעויותיו

הקף האוכלוסיה המוגבל כגורם למעורבות חברתית :

המאפיין את הישובים הקטנים בישראל הוא היותם לרוב כפרים חקלאיים. ככאלה, היה לרובם רקע אידיאולוגי-חברתי. התפתחותם של חיי קהילה אינטנסיביים בישובים אלו היתה על כן טבעית. הרקע האידיאולוגי- חברתי הוא אף שהגביל את ממדי הישוב החקלאי (באותם מוטבות חקלאיות שחסרו רקע זה חלה הרחבה כמותית טעד מהרה הפכה חלק מהן לערים לכל דבר). מטמע מגבלת ממדים ואידיאולוגיה חברתית עכויות להזין זנ את זו.

הישוב הקטן כאמצעי להוצרות חברה סגורה, שההכרות בה - איטית הוא כר פורה ליצירת מעורבות חברתית והצטרפותו של הפרט למסגרת נעשית ביודעין על מנת לקחת בה חלק. להכרות האיטית כוטר מחייב גבוה ואין היא מעודדת פריטה מן הציבור.

הישוב הקטן ככר נוח לפיתוח רמת סירותים גבוהה:

בשטמו מסגרת לחברה סגורה והמנהלת אורח חיים קהילתיים אינטנסיביים סביר לצפות שתושג בו רמת סירותים העולה על המקובל בחברות רחבות ופתוחות הזרות ברמתן הכלכלית. חברה המוגבלת בהקפה יכולה ביתר קלות להגיע להחלטות מחייבות ולהטיל עומסי יתר. בעוד שחברות עירוניות פתוחות חייבות לעבוד בהתאם לסטנדרטים הטובים לכל ולהזהר מתביעות יתר. יתר על כן החברה מוגבלת ההקף, שהיא אף הומוגנית יותר עשויה ליזום פתרונות לבעיות חברתיות שבחברות פתוחות מתחבטים בהן ללא מוצא. בעיות גיל הזיקנה, עבריינות נוער, עזרה הדדית ואחרות הינן חסרות מוצא בחברה הממתינה לפתרונות סירעפו עליה מגבוה. מאידך עטויים פתרונות קהילתיים לאפשר הסגיות שהיא מעבר לממוצעים.

הישוב הקטן כחמית בעלת כח מטיכה:

בזכות נתוניו החברתיים (חברה בעלת הומוגניות יחסית המקיימת רמת סירותים גבוהה) ונתוניו הפיסיים (בית נפרד, רחובות סקטים, אורח צח) עטוי הישוב הקטן להוות גורם מוסך לאוכלוסיות ניכרות. תהליך ההגירה מן המרכז לפרברים קיים וידוע וכל עוד מדובר בטוחים סבירים הרי כל ישוב קטן עטוי לענות על נטיה זו.

הישוב הקטן כאמצעי למימוש מטרות ציוניות:

בהתחשב במגבלת האמצעים (כח אדם, חקציבים) יש להציב ישוב בודד גדול וכנגדו קבוצות ישובים קטנים אשר אף אם בחישוב כמותי תיפול אוכלוסיתם מזו של הישוב הגדול הרי בפזיזורם בסטח הם מבטאים נוכחות ואחיזה רחבה. כמובן אין בטיעון זה כדי לבטל את הצורך בערים וכרכים ועדיין יהוו אלו כחובת

לאוכלוסיות הגדולות אך בצידם חיוניות האחיזות הקטנות והמפוזרות העשויות להביא לאכלוס איזור.

היטוב הקטן כאמצעי לקבלת כח אדם באיזורים נצרכים :

בדרך כלל סובלים איזורי פיתוח מהעדר כוחות מקצועיים ברמה גבוהה. זאת בשל אי נכונותם של אלו לעקור מן המרכזים ליטובים שאוכלוסיותם מתפתחת. באמצעות איים של אוכלוסיה סלקטיבית המתרכזת ביטוב קטן ניתן לקרב את הללו לאיזור הנזקק להם (ואשר לעיתים הם מועסקים בו מבסיס מגורים מרוחק). הדבר יתרום הן לפיתוח מפעלים הנזקקים לבעלי מקצוע, הן לקיום סירותים עבור האוכלוסיה הנזקקת (בריאות, חינוך) והן לסילוב אוכלוסיות בתחומים שונים (בתי ספר תיכוניים מטותפים לעיירת פיתוח וליטוב קהילתי קטן סמוך).

ממדי היטוב:

גודל היטוב הקהילתי הינו תוצאה של המגמה להגיע ליחידה שאוכלוסיתה מקיימת הכרות אישית ואשר תגיע להקף המתחייב מצרכי יסוד של ציבור אנשים. בדרך כלל יכתיבו את גודל זה סירותים כגון: חינוך, קניות, מינהל מקומי, המחייבים ממדים מסויימים. המגמה לסמור על עקרון ההכרות האישית משמעותה ויתור מראש על סירותים מסויימים בדרג מקומי או על רמתם. מאידך עשויים להמצא פתרונות כגון: פיתוח סירותים מטותפים למספר יטובים וכן הסתתפות עצמית של האוכלוסיה במימון סירות במקום כשהתקנים המקובלים אינם מאפשרים זאת.

גודל האוכלוסיה המומלץ הוא בטוח של 250 - 500 מספחות, כלומר 1000 - 2000 נפשות. גודל זה מאפשר כמות קיומם של סירותים אלמנטריים כגון: מעון תינוקות, גני ילדים, סירות בריאות ראשוניים (אם וילד ומרפאה כללית), סירותי ית, תרבות נוער וספורט, צרכניה מורחבת. מאידך סירותים המחייבים אוכלוסיה רחבה יותר מחייבים מרכז סירותים איזורי בו יסתתף יטוב או סניים נוספים ואשר יחד יוכלו להגיע למתקנים בגודל אופטימלי (בי"ס, מרפאה מקצועית בסיסית, מסחר במוצרי ביגוד וציוד ביתי). מרכז סירותים איזורי זה יוצמד בד"כ לאחד מיטובי האיזור וברור שאף קיומו יותיר צרכים שונים שפתרונם מחייב יחידות גדולות יותר (חינוך ביכוך למשל). אף שהסכנתם בסמוך של 2-3 יטובים קטנים היא פעולה מומלצת (ולגבי כך אין מנעה מהצמדת יטוב קהילתי למוסכים הקלאיים למשל, בתנאי שאין יסודות שונים קיצונית באופי אוכלוסיתם) יש להניח שלעיתים קרובות יקטה יטומה. עבור מקרים אלו עשוי להמצא פתרון הן בצורת הסענות על סירותי יטוב עירוני סמוך והן על סירותים ברמה סאינה אופטימלית ואשר משמעותה בד"כ עלות-יתר עבור האוכלוסיה. ברור אף הכלל שמדובר באוכלוסיה סרמתה הכלכלית גבוהה יותר כן ניתן להוריד את סף אוכלוסית המינימום הנדרשת.

אופי היטוב וארגונו הפנימי :

כאמור, המטרה היא להמעיט בסיגים ולהמנע ככל האפשר מכניסה לרשות הפרט. ההנחה היא טעם התלכדות אוכלוסיה מוגבלת הקף ובעלת הומוגניות יחסית תביא להטגת המטרה הבסיסית: קיום יטוב בעל מעורבות חברתית פעילה, יחד עם זאת ברור שידרשו אמצעים הן ע"מ לסמור על אופיד של היטוב והן ע"מ לקיים את הפעילויות והסירותים השונים. ידרס איפוא תקנון מחייב אשר יקבע ויתעדכן ע"י האוכלוסיה ומוסדותיה, וכן מוסד מרכזי אשר יאורגן כאגודה שיתופית, בה יהיו חברות כל המספחות, ואשר יהיה בעל סמכויות וכלי בצוע שונים.

המפורט להלן אינו אלא בבחינת הצעה שאת ניסוחה המלא תקבל עם הזמן ובודאי בטינויים קלים ביטובים שונים.

כאמור יתבסס המבנה הארגוני של היטוב הקהילתי על סילוב בין יחידות משפחתיות עצמאיות לבין אגודה שיתופית.

היחידה המשפחתית:

חקיים אורח חיים פרטי ועצמאי בכל הקסור למקורות תעסוקה וכלכלה. היא תהיה בעלת יחידת הדיר שברשותה, ומאידך תהיה חייבת :

- להתגורר דרך קבע בדירה שבבעלותה (זאת על מנת למנוע תופעה של "בתי קיץ" ארעיים).
- להסתייך לאגודה השיתופית המקומית.

האגודה

האגודה תהווה מסגרת ארגונית לישוב, רשות מוניציפלית וכן גורם בעל סמכויות בתחומים שונים, כלכליים, חברתיים וסרוחיים.
מוסדותיה: - אסיפה כללית - המהווה רשות עליונה לקבלת החלטות.
- הנהלה.

- ועדות שונות.

- תפקידי האגודה: - א. שירותים מוניציפליים: גינון, דרכים, אספה, מים וכו'.
ב. שירותי רווחה: חינוך, בריאות, סעד וכו'.
ג. פעילות חברתית חברתית ובידורית.
ד. עזרה לחברים בניהול מפעליהם, הנהלת חשבונות, עזרה במימון ובסיוע.
ה. שירותי עזר כלליים: בהתאם לצורך ולנסיבות, בכלל זה: כח, דלק, מים, שירותי קניות.
ו. שמירה על אופיו וצורתו של הישוב.
ז. ייצוג הישוב כלפי חוץ.

נכסי האגודה:

- האגודה תהיה בעלת נכסים הנובעים מן הצורך במתן השירותים הנ"ל כגון: מבני חינוך ובריאות, מתקני תרבות וגינון, מתקני ספורט, מפעלי מים, כח, דלק, מחסנים.
- האגודה תהיה בעלת הקרקע והמבנים המשקיים אשר יפותחו בישוב ע"י גורם ציבורי עבור היחידות המספחתיות. כלומר קרקע או מבני מסך אשר יפותחו באיזורי מלאכה, תעסיה או מסחר במסגרת הישוב ע"י גורם ציבורי יוחכרו ליזמים המקומיים לטווח ארוך ע"י האגודה וזו תהיה רשאית לבחון את השימוש בנכסים והתאמתו ליעודו הראשוני - בהתאם לחוזה החכירה.
- האגודה תהיה צד שליטי בחוזה רכיסת מבני המגורים וחכירת הקרקע של מבני המגורים, זאת ע"מ לודא שחילופי בעלויות (וחילופי אוכלוסיה-בעקבותיהם) יעשו באורח התואם את אופי היישוב.

האגודה תעסיק עובדים הנחוצים לה ע"מ לתת את השירותים הנזכרים לעיל וכן תפעיל את המתקנים שבבעלותה.

תקציב האגודה:

יתבסס על מספר מקורות: מיסי החברים.

מיסי מפעלים.

רווחי מפעלים שבבעלות האגודה.

דמי שימוש בנכסי האגודה (שכירות מבני יצור ושירותים צרכניים)

הסתתפות ממסלה ומוסדות בשירותים מוניציפליים.

חקנון האגודה עשוי לכלול מגבלות שונות באשר לאופי אוכלוסית הישוב. מגבלות אלו טפציפיות ליישובים שונים ואינן בבחינת מכנה משותף - או היפוכו - גורם ממריד בין יישוב לישוב.

הפעילות הכלכלית של האוכלוסיה

כמודגש המגמה היא להמנע ככל האפשר ממגבלות לגבי פעילויות האוכלוסיה. מגבלות אלו תקבענה רק לגבי מקרים העשויים להיות פגיעה בישוב כגון: מפעלים מזהמים או מפעלים שממדיהם עשויים להביא לתנועת אדם ורכב בהקף בלתי רצוי. מפעלים מסוג זה רצוי למקם במרכז תעסיה אזורי סמוך, דבר אשר יאפשר לבעליו להמשיך את חברותו בקהילה. רצוי אף שלא לקבוע כללים מחייבים לגבי הזדקקותו של מפעל לשירותי הקהילה (הנהלת חשבונות, סווק וכו') ולהותיר ליזמים להחליט מה טוב עבורם. שאלות כגון יחסי עובד - ומעביד בין חברים שונים בקהילה עשויים אף הם להתעורר ולחייב הנחיה, אך נראה שאין הכרח להציע פתרון כולל לשאלה זו ובודאי לא בטלב זה.